

TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA VA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH SIYOSATI

Botirova Xulkar Olimjonovna

**Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti "Fundamental iqtisodiyot"
kafedrası "Iqtisodiyot" fakulteti assistenti.**

e-mail: xulkarbotirova@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7127512>

Raqobat orqali innovatsiyalarni rag'batlantirish va iqtisodiy samaradorlikni oshirish orqali biznesni rivojlantirish iqtisodiy o'sish va bandlikni yaratishning asosiy omili hisoblanadi (OECD, 2018a; OECD, 2017). Shuningdek, u mintaqaviy iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, sanoat o'zgarishlariga yordam berish va ishchi kuchida kam vakil bo'lgan yoki ko'proq moslashuvchanlikni xohlaydigan odamlar uchun ishchi kuchiga muqobil yo'lni taqdim etish orqali kengroq ijtimoiy afzalliklarga ega bo'lishi mumkin (OECD/Yevropa Ittifoqi, 2016).

Biroq, tadbirkorlik uchun to'siqlar institutsional, institutsional va xulq-atvordagi kamchiliklar tufayli yuzaga keladi. Qiyinchiliklarga biznesni ro'yxatdan o'tkazish bilan bog'liq ma'muriy to'lovlar, o'rnatilgan yirik o'yinchilarga ega bozorlarga kirish cheklovlari va yangilik va kichiklik majburiyatlariga olib keladigan moliyaviy bozorlardagi axborot kamchiliklari kiradi (Stinchcombe, 1965). Tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy va ijtimoiy afzalliklarini ta'minlash uchun tadbirkorlik siyosatining asosiy asosi bo'lgan ushbu turdagi to'siqlarni bartaraf etish muhim ahamiyatga ega.

Tadbirkorlik siyosatining maqsadi nafaqat ishga tushirish stavkalarini oshirish, balki yangi tashkil etilgan korxonalarning saviyasini oshirish bo'lishi kerak. Bir kishilik / ish beruvchi bo'lmagan firmalar, umuman olganda, yangi biznes boshlashlarning aksariyat qismini tashkil qiladi. Yakka tartibdagi tadbirkorlarning bandlik va o'sishga qo'shgan o'rtacha hissassi kichik. Ba'zi odamlar juda muvaffaqiyatli va ijodiy bo'lish potentsialiga ega, jumladan vakolatli mustaqil pudratchilar va tarmoq biznes egalari. Odamlar endi mustaqil ish bilan shug'ullanishlari mumkin, bu esa bir kun kelib yirik tadbirkorlik tashabbuslari uchun asos bo'lib xizmat qilishi mumkin, chunki platformaga asoslangan ish tartibining mashhurligi oshib bormoqda. Iqtisodiy va ijtimoiy manfaatlarni yaxshilashga qaratilgan siyosat uchun resurslar o'sish va barqarorlik salohiyatiga ega startaplarga qaratilishi kerak.

Biroq, siyosat faqat besh yoshgacha bo'lgan yangi boshlanuvchilar bo'lgan "g'azallar" va "yakka shoxlar" ga e'tibor qaratmasligi kerak, ular uch yil davomida yiliga o'rtacha 10% o'sadi (ya'ni, xususiy startap). AQSH dollaridan ortiq bahosi bilan -ups). Ushbu startaplar kamdan-kam uchraydi, lekin

innovatsiyalarni tarqatish va ish o'rinlarini yaratishga nomutanosib ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, kelajakda qaysi korxonalar rivojlanishini taxmin qilish qiyin, chunki o'sish potentsialiga ega bo'lgan startaplar turli sohalardan kelib chiqadi va turli xil biznes usullarini qo'llaydi (Meyson va Braun, 2013; Braun va boshqalar, 2017).

Tadbirkorlikning ko'plab turlari mavjud bo'lib, ularning barchasi jamiyatga turlicha hissa qo'shadi. Hamma tadbirkorlik iqtisodiyot yoki jamiyat nuqtai nazaridan foydali emas (Baumol, 1990). Bundan tashqari, barcha korxonalar ish o'rinlarini yaratmaydi: OECD davlatlarining aksariyatida ish beruvchi bo'lmagan firmalar barcha korxonalarning yarmidan ko'pini tashkil qiladi (OECD, 2017).

Baumolning tadbirkorlikni ishlab chiqarish (o'sishga hissa qo'shadigan iqtisodiy faoliyatni yaratish), samarasiz (faqat ishtirokchilar uchun qiymat yaratish) va buzg'unchi (uning qo'zg'atuvchilari uchun boylik yaratish, lekin jamiyatga zarar keltiradigan) shakllariga tasnifidan misollar olib, ushbu hisobotning asosiy maqsadi. samarali tadbirkorlikni rag'batlantirish va rivojlantirishga qaratilgan siyosatdir (Baumol, 1990).

Ulardan biri tadbirkorlik yoki biznesning tug'ilish darajasi siyosati bo'lib, u yangi, muvaffaqiyatli tadbirkorlar qatorini yaratish va ularga rivojlanishning dastlabki bosqichlarida yordam berishga qaratilgan (Stivenson).

Davlatlar ichida tadbirkorlik faolligi darajasida sezilarli va doimiy geografik farqlar mavjud (OECD, 2018b; Fritsch va Wyrwich, 2014). Umuman olganda, boshlang'ich korxonalar bilan taqqoslaganda, bu mintaqaviy tafovutlar tez o'sadigan korxonalarda ko'proq namoyon bo'ladi (Stam, 2015; Acs va Mueller, 2008). Mintaqaviy xususiyatlarni hisobga olmagan holda yaratilgan milliy dasturlar, shuning uchun fazoviy jihatdan o'zgaruvchan ta'sirga ega bo'lishi mumkin.

Binobarin, tadbirkorlik siyosatini shakllantirishda mintaqaviy tafovutlar qo'shilishi kerak. Biznes hamjamiyatining turli kichik guruhlariga turlicha ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan tizimli aralashuvlar (masalan, iqtisodiy va fiskal siyosatlar) va biznesni qo'llab-quvvatlash tashabbuslari (masalan, boshlang'ich grantlar, o'quv dasturlari va eksport yordami) ko'pincha eng yuqori o'zlashtirish stavkalariga ega. eng tadbirkor hududlarda hisobga olinadi. Misol tariqasida, 1981 yilda Buyuk Britaniyada kichik korxonalarga banklardan qarz olishga yordam berish maqsadida tashkil etilgan Kreditlarni kafolatlash sxemasi qayerda joylashganidan qat'i nazar, barcha korxonalar uchun bir xil shartlarga ega edi. Berilgan kreditlar miqdori (mintaqaning o'lchamiga ko'ra standartlashtirilgan) va ularning qiymati mintaqalar bo'yicha sezilarli darajada

o'zgarib turardi, muhim moliyaviy markazlarga berilgan kreditlarning nomutanosib soni (Kovling, 1998; Harrison va Meyson, 1986).

Hududlar o'rtasidagi tarkibiy farqlarni hisobga olish va tadbirkorlik to'siqlarining turi va jiddiyligidagi mintaqaviy o'zgarishlarni bartaraf etish uchun tadbirkorlik siyosatiga mintaqaviy komponentni kiritish hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lishi mumkin. Tadqiqotlarga ko'ra, turli joylarga asoslangan tarkibiy elementlar tadbirkorlik faoliyatining mintaqaviy farqlari bilan bog'lanishi mumkin. Masalan, OECD mintaqasida 2015 yilda biznes yaratishning 36 foizi oraliq mintaqalarda, 13 foizi qishloq hududlarida va firma yaratilishining qariyb yarmi asosan shahar hududlarida amalga oshirilgan (OECD, 2018b). Masalan, poytaxt shaharlar ko'pincha tadbirkorlik nuqtalari bo'lib xizmat qiladi: 2015 yilda OECD mintaqasida yangi korxonalarning 29,5 foizi u yerda tashkil etilgan bo'lsa, mavjud firmalarning atigi 27,5 foizi va ushbu shaharlardagi aholining 20 foizi (OECD, 2018b).

Katta shaharlardagi aglomeratsiya effektlari biznesni boshlash uchun foydalidir. Katta mahalliy bozorlar, davlat ilmiy-tadqiqot va ta'lim muassasalariga qulayroq kirish, yuqori kalibrli infratuzilma va odamlar resurslari va tarmoq imkoniyatlari bir nechta misollardir. Kamroq aholi va qishloq joylarida tadbirkorlikni rag'batlantirish uchun kompensatsion yordam talab qilinishi mumkin.

Tadbirkorlik faoliyatiga shahar yoki viloyatning sanoat va kasbiy tarkibi ham ta'sir qiladi; kichik korxonalar xodimlari gigant korporatsiyalarga qaraganda ko'proq o'z korxonalarini ochishadi. Biror kishining o'z firmasini ochish ehtimoli oldingi boshqaruv tajribasi va biznesga egalik qilishning oilaviy tarixi bilan ham ortadi. katta ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarning tadbirkorlik faoliyatiga bilvosita ta'siri (masalan, uy-joy mulkdorligi bank kreditlaridan foydalanishni osonlashtiradi). Ushbu kamchiliklarni bartaraf etish uchun kichik biznes va tadbirkorlik darajasi past bo'lgan hududlarda kuchliroq qo'llab-quvvatlash kerak bo'lishi mumkin.

Ko'pgina geografik omillar, jumladan madaniyat, tarmoqlar, ko'nikmalar va kapitalning mavjudligi ma'lum bir hududda samarali tadbirkorlik darajasiga ta'sir qiladi. Bunday sharoitda har bir hududning kuchli va zaif tomonlari borligi sababli, tadbirkorlik siyosatining vazifalaridan biri bu farqlarni tan olish va har bir mintaq boshdan kechirayotgan asosiy to'siqlarni hal qilish uchun muayyan siyosatni ishlab chiqishdir. muvaffaqiyatli siyosat uchun zaruriy shartlar.

Tadbirkorlik siyosati soyaboni ostidagi keng ko'lamli aralashuvlar turli maqsadlarni ko'zlaydi. Samarali tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlovchi siyosat aralashmasi muvaffaqiyatning bir qator muhim omillarini hisobga oladi:

❑ Siyosatga aralashuvlar turli tadbirkorlarni rag'batlantirishi kerak, shu bilan birga resurslarni faqat bitta sanoat yoki joylashuvga ixtisoslashgandan ko'ra, rivojlanish imkoniyati bo'lgan korxonalarga qaratish kerak. Yuqori texnologiyali tarmoqlar va tadbirkorlik klasterlari samarali tadbirkorlik yuzaga keladigan yagona joy emas.

❑ Institutsional omillar tadbirkorlikni faqat maxsus yo'naltirilgan dasturlar kabi oshirishi mumkin. Bularga qonunchilik bazasi, raqobat muhiti, soliqqa tortish va madaniyat kiradi.

❑ Tadbirkorlik faoliyatidagi to'siqlar o'zlarining murakkabligi tufayli har tomonlama yechimlarni talab qiladi. Bir nechta yordam shakllarini o'z ichiga olgan aralashuvlar ko'pincha muvaffaqiyatli bo'ladi. Tadbirkorlik ekotizimlarining milliy, mintaqaviy va mahalliy darajalarida turli dasturlar va qo'llab-quvvatlash guruhlari o'rtasidagi aloqalarni rag'batlantirish kerak, chunki biznesning ehtiyojlari g'oya bosqichidan boshlash, erta o'sish va ko'lamni kengaytirish orqali o'zgarib turadi. .

❑ Siyosat samarali bo'lishi uchun kontekstni hisobga olish kerak. Moslashuvsiz siyosatni bir millat yoki mintaqadan boshqasiga o'tkazish muvaffaqiyatli bo'lishi dargumon. Bu tizimli omillarni hisobga olishni va tadbirkorlikni va siyosatni amalga oshirishni qayta shakllantirayotgan raqamlashtirish kabi yangi iqtisodiy innovatsiyalarga sezgirlikni talab qiladi.

❑ Tadbirkorlik siyosati soyaboni ostidagi keng ko'lamli aralashuvlar turli maqsadlarni ko'zlaydi. Samarali tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlovchi siyosat aralashmasi muvaffaqiyatning bir qator muhim omillarini hisobga oladi:

❑ Siyosatga aralashuvlar turli tadbirkorlarni rag'batlantirishi kerak, shu bilan birga resurslarni faqat bitta sanoat yoki joylashuvga ixtisoslashgandan ko'ra, rivojlanish imkoniyati bo'lgan korxonalarga qaratish kerak. Yuqori texnologiyali tarmoqlar va tadbirkorlik klasterlari samarali tadbirkorlik yuzaga keladigan yagona joy emas.

❑ Institutsional omillar tadbirkorlikni faqat maxsus yo'naltirilgan dasturlar kabi oshirishi mumkin. Bularga qonunchilik bazasi, raqobat muhiti, soliqqa tortish va madaniyat kiradi.

❑ Tadbirkorlik faoliyatidagi to'siqlar o'zlarining murakkabligi tufayli har tomonlama yechimlarni talab qiladi. Bir nechta yordam shakllarini o'z ichiga olgan aralashuvlar ko'pincha muvaffaqiyatli bo'ladi. Tadbirkorlik ekotizimlarining milliy, mintaqaviy va mahalliy darajalarida turli dasturlar va qo'llab-quvvatlash guruhlari o'rtasidagi aloqalarni rag'batlantirish kerak, chunki

biznesning ehtiyojlari g'oya bosqichidan boshlash, erta o'sish va ko'lamni kengaytirish orqali o'zgarib turadi. .

□ Siyosat samarali bo'lishi uchun kontekstni hisobga olish kerak. Moslashuvsiz siyosatni bir millat yoki mintaqadan boshqasiga o'tkazish muvaffaqiyatli bo'lishi dargumon. Bu tizimli omillarni hisobga olishni va tadbirkorlikni va siyosatni amalga oshirishni qayta shakllantirayotgan raqamlashtirish kabi yangi iqtisodiy innovatsiyalarga sezgirlikni talab qiladi.

□ Tadbirkorlik tashabbuslarining ko'p ta'siri odatda uzoq vaqt davomida sodir bo'ladi. Hududning tadbirkorlik madaniyatini va yangi korxonalarning umumiy sur'atini o'zgartirish uchun zarur bo'lgan vaqt miqdori, ehtimol, yakka tartibdagi tadbirkorlarning yangi mahsulot yoki bozor yaratish kabi o'ziga xos yutuqlarini o'zgartirish uchun zarur bo'lgan vaqtdan ancha katta. Natijada, siyosatning samarali bo'lishi yoki yo'qligi haqidagi qarorlar kuchga kirishi uchun etarli vaqt berilganidan keyin qabul qilinishi kerak. Vaqtli baholashlar ham talab qilinadi.

□ Siyosat va dasturlar boshidanoq monitoring va baholashni o'z ichiga olishi va mutanosib, ammo etarli resurslarni belgilashi kerak. Natijalarni dasturni qayta ko'rib chiqish va kelajakdagi siyosat tashabbuslariga kiritish mexanizmlarini yaratish muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “Acs, Z. and P. Mueller (2008), Employment effects of business dynamics: Mice, Gazelles and Elephants, Small Business Economics, 2008, Vol. 30/1, pp. 85-100.
2. Baumol, W. J. (1990), Entrepreneurship: Productive, Unproductive, and Destructive, Journal of Political Economy, Vol. 98/5, pp. 893-921.
3. Brown, R. and C. Mason (2017), Looking Inside the Spiky Bits: A Critical Review and Conceptualisation of Entrepreneurial Ecosystems, Small Business Economics, Vol. 49/1, pp. 11-30.
4. Cowling, M. (1998), Regional Determinants of Small Firm Loans Under the U.K. Loan Guarantee Scheme, Small Business Economics, Vol. 11/2, pp. 155-167.
5. Fritsch, M. and M. Wyrwich (2014), The Long Persistence of Regional Levels of Entrepreneurship: Germany, 1925–2005, Regional Studies, Vol. 48/6, pp. 955-973.
6. Harrison, R. T. and C. M. Mason, (1986), The regional impact of the Small Firms Loan Guarantee Scheme in the United Kingdom, Regional Studies, Vol. 20, pp. 535-549.
7. Mason, C. and R. Brown (2013), Creating good public policy to support high growth firms, Small Business Economics, Vol. 40/2, pp. 211-225.

8. OECD (2019), Regions in Industrial Transition: Policies for People and Places, OECD Publishing, Paris, <https://dx.doi.org/10.1787/c76ec2a1-en>.
9. OECD (2018a), OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2018: Adapting to Technological and Societal Disruption, OECD Publishing, Paris, https://dx.doi.org/10.1787/sti_in_outlook-2018-en.
10. OECD (2018b), OECD Regions and Cities at a Glance 2018, OECD Publishing, Paris, https://dx.doi.org/10.1787/reg_cit_glance-2018-en.
11. OECD (2018c), Monitoring and evaluation of SME and entrepreneurship programmes, Policy Note, SME Ministerial Conference, 22-23 February 2018, Mexico City, www.oecd.org/cfe/smes/ministerial/documents/2018-SME-Ministerial-Conference-Parallel-Session-6.pdf.
12. OECD (2017), Business Dynamics and Productivity, OECD Publishing, Paris, <https://dx.doi.org/10.1787/9789264269231-en>.
13. OECD (2008), OECD Framework for the Evaluation of SME and Entrepreneurship Policies and Programmes, OECD Publishing, Paris, <https://dx.doi.org/10.1787/9789264040090-en>.
14. OECD/European Union (2016), Inclusive Business Creation: Good Practice Compendium, OECD Publishing, Paris, <https://dx.doi.org/10.1787/9789264251496-en>.
15. Stam, E. (2015), Entrepreneurial Ecosystems and Regional Policy: A Sympathetic Critique, European Planning Studies, Vol.23/9, pp.1759-1769.
16. Stinchcombe, A.L. (1965), Social structure and organizations, in March, J. (Ed.) Handbook of Organizations, Rand McNally, Chicago, IL, pp. 142-93.